

N:o 21.

Ank. till Riksd. kansli den 8 maj, kl. 1 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om tillsättande af en kommission för utarbetande af förslag till vårdanstalter för sinnessjuka.

Uti en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 44) har herr *C. E. Casparsson* föreslagit, »att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning om tillsättande af en kommission af sakkunnige män för att utarbeta förslag till vårdanstalter (asyler) för sinnessjuka i den utsträckning, hvori sådana kunna befinnas vara af behovet påkallade.»

Till stöd för detta förslag har motionären anført följande:

»Bland de anslag, som af Riksdagen anvisas att utgå genom ecklesiastikdepartementet, intaga anslagen till de offentliga sjukvårdsinrättningarna en ej ringa plats, och behofven inom denna del af förvaltningen tyckas år efter år blifva allt större. Särskildt gäller detta om behofven för vården af de sinnessjuka, men detta oaktadt klagas allt jemt, att ett mycket stort antal af dessa sjuka äro i saknad af all vård, och denna klagan synes icke vara obefogad. Enligt den redogörelse om denna sjukvård, som lemnas i *öfverstyrelsens öfver hospitalen underdåniga berättelse för år 1888* funnos nämnda år 7,068 sinnessjuka,

Bih. till Riksd. Prot. 1891. 8 Saml 2 Afd. 2 Band. 19 Häft. (N:o 21.)

som af läkarne blifvit anmälda i deras rapporter, men styrelsen anmärker, att summan ej kan anses såsom fullständig, i följd af bristande uppgifter från presterskapet. Med ledning af en annan uppgift i samma bilaga, angående antalet vårdade inom hospital eller asyl, kan antalet af de icke anmälda beräknas till 2,000 à 2,500, så att antalet sinnessjuka inom hela landet kan antagas uppgå till 9,000 à 10,000, idioterna oberäknade, hvilkas antal torde uppgå till 5,000 à 6,000.

För att vårda denna stora mängd sinnessjuka, funnos enligt samma underdåniga berättelse vid 1888 års början inom rikets samtliga hospital, jemte asylen i Malmö, 2,572 sjukplatser, hvartill under innevarande år böra tillkomma vid den nya asylen i Lund omkring 600 sjukplatser, således i allt 3,172 sjukplatser, länslasaretten härvid oberäknade.

Att denna tillgång på sjukplatser måste vara otillräklig för ett så stort antal sjuke, ligger i öppen dag, och detta förhållande framgår äfven af det stora antal ansökningar om hospitalsvård, som allt jemt quarliga dels hos medicinalstyrelsen, dels hos hospitalsdirektionerna, emedan platser för de sjuke icke på något sätt kunnat beredas. Det abnormalt häri framgår ännu tydligare vid en jämförelse med förhållandet i vårt grannland *Danmark*, der hvarje sinnessjuk, som är i behof af offentlig vård, kan erhålla plats inom anstalt, under det att hos oss omkring två tredjedelar måste lemnas utan sådan vård och endast en tredjedel kan erhålla plats inom anstalterna.

Olägenheterna af detta betänkliga tillstånd ökas ytterligare derigenom, att det antal sjukplatser, som finnes disponibelt inom hospitalen, till stor del upptagas af obotligt sjuke, som egentligen skulle öfverflyttas till asyler, men som i brist på sådana anstalter nu måste fortfarande stanna på hospitalen. Granska vi de uppgifter angående *sjukdomens bestånd från dess uppkomst*, som finnas meddelade i öfverstyrelsens underdåniga berättelse, så finna vi förhållandet hos de å rikets samtliga hospital den 31 december år 1888 närvarande sjuke vara följande:

Bland 2,548 sjuke, som vid årets slut voro quarliggande, hade sjukdomens bestånd redan varat från 3 till 10 år hos 795 sjuke, och öfver 10 år hos 1,008. Sjukdomen hade sålunda varat öfver 3 år hos sjuttio procent af alla de quarliggande och öfver 10 år hos nära fyratio procent, hvaraf framgår, att endast en tredjedel af hospitalens samtliga sjukplatser varit disponibla för sitt egentliga ändamål. De öfriga två tredjedelarne hafva varit använda för asylvård.

Att häri ligger en stor misshushållning med statens medel, kan

icke förnekas, då så väl anläggningskostnader, som årliga underhållskostnader ställa sig betydligt högre vid hospitalen, än som kan vara nödigt vid asylerna. Vid dessa vårdanstalter kunna nemligen tvenne sjukplatser erhållas för ungefärligen samma anläggningskostnad, som vid hospital måste beräknas för en plats, och underhållskostnaden på asylen bör ej öfverstiga två tredjedelar å tre fjerdedelar af motsvarande kostnad vid hospital.

Vid Malmö asyl vårdades år 1888 i medeltal 173 patienter dagligen, med en underhållskostnad af 94,5 öre om dagen emot 1 krona och 12,2 öre i medeltal vid samtliga anstalterna. Vid en stor asyl med 600 å 800 sjuke bör underhållskostnaden för hvarje sjuk kunna sänkas ännu betydligt lägre.

Under år 1888 var medeltalet af alla sjuke, som vårdades på samtliga hospitalen, 2,311, då Malmö asyl icke medräknas, och af hela detta antal kunna, enligt uppgifterna om tiden för sjukdomens bestånd, omkring två tredjedelar, eller i rundt tal 1,500 sjuke, betraktas såsom asytpatienter, för hvilka den dyrare hospitalsvården icke varit af behofvet påkallad, om vård inom asyl kunnat dem beredas. Hvar och en af dessa har nu medfört en kostnad af kronor 1: 12,2 per dag eller för alla under året 614,295 kronor.

Genom asylvård för dessa 1,500 sjuke skulle antagligen minst 30 öre per patient dagligen kunnat besparas, eller för året i rundt tal 164,000 kronor för dem alla.

Att låta en sådan hushållning med statens medel ytterligare fortgå synes icke vara lämpligt, helst som denna summa, rätt använd, skulle varit tillräcklig att betäcka årsunderhållet för ytterligare 400 å 500 sjuke, som nu legat utan all vård; och då det derjemte är till fullo ådagalagdt, att ett mycket stort antal sinnessjuke, utöfver dem, som kunna inrymmas på hospital och asyler, faktiskt äro i behof af offentlig vård, synes det vara af verkligt behof påkalladt, att åtgärder så snart som möjligt vidtagas för att få till stånd ett tillräckligt antal vårdanstalter för sådana sjuke.

Hospitalen skulle då kunna befrias från det stora antal asytpatienter, som nu der äro inrymda, och sålunda blifva i tillfälle att mottaga nyligen insjuknade patienter, hvarigenom de större kostnader, som på dem blifvit nedlagda, skulle komma till verklig nytta;» —

hvarjemte slutligen motionären anmärker, att en sakkunnig utredning af hithörande förhållanden måste anses vara af behofvet påkallad, innan fullständiga förslag till de erforderliga vårdanstaltarna kunde åstadkommas, samt att det såväl i utlandet som äfven i vårt

eget land redan befunnits ändamålsenligt, att sådana förslag utarbetats af ett flertal sakkunnige personer, som gemensamt kunde underkasta alla hithörande frågor en mogen pröfning.

Under sistlidet års riksdag väcktes inom Andra Kammaren af herr *Gustaf Berg* en motion i likartadt syfte och gående ut derpå, »att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t aflåta underdånig skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t ville låta utreda förhållandet med afseende å behovet af vård för de sinnessjuka inom landet samt derjemte angifva och föreslå det sätt, som må finnas lämpligt till behovets snara afhjelpande, utan att allt för stora kostnader för statsverket deraf åstadkommas»; hvarjemte herr *Berg* motiverade sitt förslag sålunda:

»Från alla delar af landet klagas öfver det stora antal af sinnessjuka och vansinniga personer, som ligga utan lämplig vård och som orsaka kommunerna stora kostnader, under det de derunder sjelfva lida brist på ändamålsenlig och sakkunnig behandling. Den kongl. stadgan af den 2 november 1883 anvisar vederbörande målsmän att aumäla de sjuka hos hospitalsdirektionerna för erhållande af plats å hospitalen, men då sådana ansökningar insändas, erhålles ofta det svaret, att alla platserna på anstalten redan äro upptagna, så att icke någon sjuk vidare kan mottagas. Under tiden ligga de sjuka ohulpna och familjerna, der sådane sjuka måste kvarstanna, befinna sig i den sorgligaste belägenhet.

Detta beklagliga förhållande är icke för Riksdagen något nytt och obekant, utan det är tvärt om en gammal klagan, som aldrig blifvit till fullo afhjelpat och som derfor äfven år efter år blifvit allt mer högljudd och äfven allt mer berättigad.

Redan den 16 november 1863 aflåto rikets då församlade ständer en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvari ständerna anförde »att en temligen allmän klagan öfver hela landet försports öfver bristande utrymme på hospitalen, och att vid sådant förhållande åtgärder syntes böra vidtagas från statens sida, för att, om möjligt, äfven åt de olycklige sinnessjuka söka skaffa nödig omvårdnad, deraf behovet, efter hvad rikets ständer erfarit, skulle vara stort».

Kongl. Maj:t anmodade då kongl. serafimerordensgillet att med anledning af ständernas skrifvelse söka bereda ökadt utrymme för de

sjuke, hvilket äfven ledde dels till nybyggnader och dels till utvidgningar af några äldre anstalter, men hjälpen var otillräcklig och klagomålen fortforo. År 1870 inkommo sålunda skrivelser från landstingen i Jemtlands, Vesterbottens och Vesternorrlands län med anmälan, att de sinnessjuke saknade vård, och med hemställan att lämpliga åtgärder måtte vidtagas för att afhjelpa det trängande behovet; 1871 gjordes enahanda anmälan af Stora Kopparbergs läns landsting, och år 1872 begärde Vermlands landsting, att anslag måtte beredas för en vårdanstalt för sinnessjuke inom länet. Med anledning af dessa förnyade framställningar infortrade Kongl. Maj:t genom nådig remiss af den 25 oktober 1872 dåvarande öfverstyrelsens öfver hospitalen utlåtande i ärendet, hvilket äfven afgafs den 6 mars 1873 och hvari en plan meddelas, hvarigenom ytterligare 405 nya sjukplatser skulle beredas för de sinnessjuke inom landet.

Af den utredning, på hvilken denna plan stöder sig, framgår, att vid 1870 års utgång, då rikets folkmängd var 4,168,525, de sinnessjukes antal ansågs uppgå till omkring 9,000, eller i medeltal 21,7 sinnessjuke på 10,000 af hela folkmängden.

Sedan denna allmänna utredning gjordes, hafva snart 17 år förflutit, det af kongl. serafimerordensgillet uppställda programmet för sjukvårdens utvidgning har blifvit utfördt, platsernas antal inom de offentliga anstalterna har fördubblats, men detta oaktadt har klagan öfver bristande vård för de sjuke icke tystnat utan snarare ökat, att döma af de meddelanden, som lemnats dels af kommunerna, dels af landstingen, dels äfven af hospitalsdirektionerna.

Under sådana förhållanden synes vara af behovet påkalladt, att en ny och fullständig utredning företages rörande denna för hela landet viktiga sjukvårdsfråga, så att det verkliga behovets omfattning måtte blifva känd.»

Uti det utlåtande öfver motionen, som Andra Kammarens första tillfälliga utskott afgaf, förekommer följande utredning:

»Sedan Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 22 maj 1873 begärt upprättande af en fullständig plan för ordnandet af sjukvården i riket, framlade Kongl. Maj:t i proposition till följande års Riksdag en af serafimerordensgillet uppgjord plan till nya sjukbyggnader. Dervid erinrades, att efter utfärdandet af sjukstadsplanen

den 5 mars 1858 dels nya hospital blifvit öppnade vid Konradsberg, å Hisingen vid Göteborg och vid Hernösand, dels tillbyggnader skett vid Stockholms hospital samt hospitalen i Vadstena, Upsala och Nyköping, dels mera omfattande förändringar verkstälts i äldre hospitalsbyggnader, hvarigenom sjukplatserna ökats sedan år 1861 från 1,074 till 1,451.

Den med anledning af Riksdagens skrifvelse upprättade planen omfattade följande hospitalsbyggnader, hvarför kostnaden beräknats till nedanstående belopp:

nytt hospital vid Lund	Kr. 1,504,690: —
utvidgning af hospitalet vid Hernösand	» 308,000: —
» » » » Vexjö	» 77,251: —
nybyggnad vid hospitalet i Upsala	» 551,000: —
nytt hospital i Örebro eller Vermlands län	» 1,000,000: —
» » i Norr- eller Vesterbotten	» 250,000: —
ordnande af asyl i Malmö	» 100,000: —
» » » å Hisingen	» 200,000: —
	<hr/>
	Kr. 3,990,941: —

Sjukplatsernas antal skulle derigenom ökas till 2,262.

Riksdagen gjorde ingen anmärkning vid det framlagda förslaget och beviljade det anslag, Kongl. Maj:t begärt för byggnader under åren 1874 och 1875.

Sedermera hafva anslag årligen beviljats, och meddelas här en öfversigt öfver de belopp, som för ifrågavarande ändamål anvisats från och med år 1874.

1874	Kr. 900,000: —	
1875	» 700,000: —	
1876	» 200,000: —	
1877	» 300,000: —	
1878	» 350,000: —	
1879	» 92,000: —	
1880 till nybyggnad vid Upsala hospital	» 170,200: —	
1881 » » » » » Kr. 160,000: —		
» inköp af plats för hospitalet vid Kristinehamn	» 10,000: —	» 170,000: —
1882 » nybyggnad vid Upsala hospital	» 190,000: —	
» inköp af plats för hospitalet vid Kristinehamn	» 76,963: —	» 266,963: —

1883	till nybyggnad vid Uppsala hospital	»	210,281: —		
	» » » Kristinehamn	»	<u>100,000: —</u>	»	310,281: —
1884	» » » »	»	250,000: —		
	» vatten och afloppsledning vid Vadstena hospital	»	96,900: —		
	» inköp af mark vid Göteborgs hospital	»	<u>17,500: —</u>	»	364,400: —
1885	» nybyggnad vid Kristinehamn	»		»	350,000: —
1886	» » » »	»	148,570: —		
	» tillbyggnad vid Nyköpings hospital	»	52,300: —		
	» asyl vid Lund	»	<u>200,000: —</u>	»	400,870: —
1887	» byggnad vid Nyköpings hospital	»	19,265: —		
	» asyl vid Lund	»	<u>360,000: —</u>	»	379,265: —
1888	» » » »	»	311,000: —		
	» inköp af plats vid Piteå	»	<u>25,000: —</u>	»	336,000: —
1889	» asyl vid Lund	»	310,750: —		
	» hospital vid Piteå	»	<u>120,000: —</u>	»	430,750: —

Vid innevarande års riksdag har Kongl. Maj:t begärt till fortsättning af arbetena å hospitalet vid Piteå 300,000 kronor och till byggnader vid Vadstena hospital 40,000 kronor, eller tillsammans » 340,000: —

Antalet sjukplatser vid hospitalen har till följd af dessa byggnader betydligt tillväxt. Då det år 1860 endast utgjorde 1,048, uppgick det år 1873 till 1,451, år 1886 till 2,275 och vid 1888 års slut till 2,572. Om man till sistnämnda antal lägger 44 nya platser vid Nyköpings hospital, 684 platser vid Lunds under byggnad varande asyl och 290 platser vid det likaledes under byggnad varande hospitalet vid Piteå, kommer man upp till ett antal af 3,590 platser.

Att emellertid detta antal icke motsvarar behovet, är otvifvelaktigt och framgår icke blott deraf, att, såsom motionären framhåller, årligen ett betydligt antal inträdessökande måste från hospitalen afvisas på grund af otillräckligt utrymme, utan ock af en jämförelse mellan

de befintliga sjukplatserna och de sinnessjukes antal. Enligt öfverstyrelsens öfver hospitalen berättelse för år 1888 funnos under samma år inom riket 7,068 sinnessjuka utom 5,456 idioter. Om sjukplatsernas antal beräknas till 3,590, utgöra de alltså 50,7^o procent af de i egentlig mening sinnessjukes antal. Detta är visserligen en större procent, än som vid upprättande af 1873 års förslag ansågs behöflig, men erfarenheten så väl hos oss, som i andra länder har visat, att den är för ringa. Det synes ock vara en allmän mening både hos läkare och allmänheten, att behovet af offentlig sjukvård för de sinnessjuka kräfver ytterligare åtgärder från det allmännas sida.

Men det synes, som om de sakkunnige i frågan äro ense derom, att man efter fullbordandet af hospitalet vid Piteå kommer att ega tillräckligt många hospital för sådana sinnessjuka, som kunna blifva föremål för kurativ behandling, och att nybyggnader för framtiden böra afse asylor för obotligt sjuka, hvilka kunna byggas och underhållas för en väsentligt lägre kostnad än de egentliga hospitalen»; —

hvarjemte det tillfälliga utskottet till ytterligare belysning af frågan åberopar ett utdrag af vederbörande departementschefs yttrande till statsrådsprotokollet den 19 mars 1886 angående asylbyggnaden i Lund, af följande lydelse:

»För att minska kostnaderna för de sinnessjukes vård har man redan länge ansett, att jemte de egentliga hospitalen borde finnas ännu en annan form af anstalter med mindre anläggningskostnad och enklare anordningar, der vissa slag af sinnessjuka kunde få en vård, som för deras tillstånd vore fullt tillräcklig. Nådiga stadgan angående sinnessjuka af den 2 november 1883 har äfven föreskrifvit, att statens anstalter för sådana sjuka skola bestå af hospital eller kuranstalter och asylor eller vårdanstalter, samt att å anstalterna af förstnämnda slag skola intagas sådana sinnessjuka, som anses kunna till helsan återställas eller förbättras, hvaremot å vårdanstalterna böra intagas kroniskt, mer eller mindre obotliga sinnessjuka äfvensom med fallandesot behäftade sjuka, hvilka genom tidtals påkommande sinnessjukdom äro för sig sjelfva eller andra vådliga, samt under vissa förhållanden jemväl från barndomen sinnesslöa eller så kallade idioter.

I underdåniga betänkanden af den 18 februari och den 27 mars 1885 har medicinalstyrelsen fäst Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på det trängande behovet af att så snart som möjligt undanrödja den brist på sjukplatser å vårdanstalter, som nu vidlåder sinnessjukvården i riket, och dervid erinrat om de stora olägenheter och faror, som åtfölja

denna brist. Dessa bestode hufvudsakligen deruti, att sjukplatsernas antal å hospitalen för närvarande så strängt upptoges af kroniska, mer eller mindre obotliga sinnessjuka, att hinder deraf uppstode för mottagning derstädes af nyligen insjuknade botlige, hvilka dels af denna anledning långa tider måste vårdas i hemmen, der de ofta såsom opålitliga och våldsamma blefve vådliga för allmänna säkerheten, dels derigenom beröfvades tjenlig vård under det sjukdomsstadium, som enligt numera vunnen erfarenhet erbjöde den bästa utsigten för tillfrisknandet; i hvilket sistberörda afseende erinrats, att, enligt öfverstyrelsens för hospitalen berättelse för år 1884, under åren 1875—1884 tillfriskningsprocenten för sjuka, som intagits å hospital inom två år efter sjukdomens uppkomst, belöpte sig i medeltal för år till 39,8 procent, under det att berörda procent för dem, hvilkas sjukdom egt bestånd mer än två år, nedginge till 9,7 procent.

Förutom den indirekta fördelen af att bereda nyligen insjuknade snart tillträde till hospital genom anordnandet af asyler följde deraf äfven den stora vinsten, att derigenom sjukplatser å offentliga anstalter kunde beredas för ett större antal sinnessjuka i allmänhet och på ett vida billigare sätt än på annan väg. Att det antal sjukplatser för sinnessjukes vård, som landet för närvarande egde, vore alldeles otillräckligt, det vore redan allt för väl känt. Ville man därför söka afhjelpa denna brist, måste man i första hand tänka på anskaffandet af vårdanstalter, hvilka med afseende på arten af de sjuka, som der skulle vårdas, kunde göras vida enklare och billigare än hospitalen, och för hvilka kostnaderna än ytterligare nedbringades, om de förlades i närheten af hospital, med hvilka de i så fall kunde ega gemensam utspisning, administration och läkarevård m. m., hvarförutom de båda anstalternas inbördes förhållanden till hvaranera härigenom underlättades;

och tillägger utskottet: »den uppfattning, som sålunda uttalades af departementschefen, delades af 1886 års Riksdag, som i skrifvelse till Kongl. Maj:t yttrade, att de skäl, som angifvits för byggande af asyl för sinnessjuka, hafva syntts Riksdagen ådagalägga, att dylika anläggningar icke kunna umbäras».

Efter denna utredning anmärker det tillfälliga utskottet, att i fråga om de sinnessjukes antal lemnades årligen genom presterskapet uppgifter, som sedan sammanfördes genom öfverstyrelsen för hospitalen; att derigenom visserligen icke vunnes någon upplysning om huru många af de utom hospitalen vårdade voro i den ställning, att vård i offentlig anstalt vore behöflig eller skulle ifrågakomma, i fall tillräckligt utrymme finnes i desamma, men att en särskild undersökning i detta

afseende, hvilken i alla händelser icke kunde blifva tillförlitlig, icke heller syntes utskottet alldeles nödvändig; att, om deremot nya anstalter upprättades i den mån medel därför kunde beredas, man genom förhållandet mellan tillgång och efterfrågan å platser säkrast skulle vinna erforderlig upplysning i detta hänseende; att, hvad åter beträffade det lämpligaste sättet för behofvets afhjelpande, det syntes vara tillräckligt utredt, att detta behof ändamålsenligast och billigast tillgodosåges genom inrättande af flere asylor för sinnessjuke; att, då utskottet därför icke ansåge anledning vara för handen att yrka på någon särskild utredning i berörda hänseenden, utskottet trott, att en framställning i ämnet icke borde kunna ske i annat syfte än att ytterligare fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på det stora behofvet af anstalter för sinnessjuke, äfvensom begära framläggandet af förslag till sådana nya anstalters upprättande, men att, ehuru utskottet hyste den mening, att flere anstalter än redan befintliga eller under anläggning varande vore af behofvet påkallade, utskottet likväl tvekade om lämpligheten af att en framställning derom för det dåvarande hos Kongl. Maj:t gjordes, då nemligen Kongl. Maj:t oafbrutet haft sin uppmärksamhet fäst på ifrågavarande angelägenhet, hvarom de kort efter hvarannan framlagda förslagen till nya anstalter bure vittne, och då Riksdagen ständigt visat sig behjerta detta behof och år efter år för ändamålet anvisat betydliga anslag; på grund hvaraf allt, och då utskottet hyste den öfvertygelse, att Kongl. Maj:t skulle med lika lifligt intresse som dittills verka för förbättring i sjukvården för de sinnessjuke, äfven om något särskildt uttalande icke skedde från Riksdagens sida, utskottet hemställde, att herr *Bergs* motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Emot detta utlåtande afgafs en, af herr *E. Westin* biträdd, reservation af herr *Elowson*, som ansåg, att utskottets hemställan bort hafva följande lydelse:

»Utskottet, som funnit, att ett stort antal sinnessjuke icke kunna blifva å för dessa lämpliga vårdanstalter, i följd af bristande utrymme, mottagna, och som derjemte anser, att sinnessjuke icke böra någon längre tid vårdas å länslasaretten; att visserligen de hospital, som redan finnas eller snart blifva färdiga, äro under den närmaste framtiden tillräckliga för mottagning af sinnessjuke till kurativ behandlig, men att asylor, som kunna till vård emottaga sådana sinnessjuke, om hvilkas förbättring ringa eller ingen utsigt finnes, äro i hög grad behöfliga, hemställer för den skull, att kammaren ville för sin del besluta en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes, efter

föregången utredning angående behovet af ytterligare vårdanstalter för sinnessjuke, till Riksdagen framlägga förslag om inrättande af nya asylter för sådana sinnessjuke, om hvilkas förbättring föga eller ingen förhoppning finnes.»

Under frågans behandling inom Andra Kammarren förordades motionen på det kraftigaste af flere under debatten uppträdande talare, men utskottets hemställan blef likväl efter votering bifallen med 93 ja emot 56 nej.

Första Kammarrens tredje tillfälliga utskott, till hvars handläggning herr Casparssons ifrågavarande motion hänvisades, finner sig i sitt i anledning deraf afgifna utlåtande n:o 3 till en början föranlåtet att rätta en i motionen förekommande felaktig uppgift rörande antalet platser vid Lunds asyl, hvilket icke är såsom i motionen uppgifves, »omkring 600» utan 684. »Likaså kunde» yttrar utskottet vidare »väl invändning göras mot motionärens beräkning af förhållandet mellan underhållsprisen å hospital och asyl. Visserligen blifva byggnadskostnaderna mycket billigare för asylerna, och äfven i de egentliga förvaltningskostnaderna kunna ej så ringa besparingar göras, men kosthållet samt kläder, sängkläder och annan utredning få ej vara väsentligt olika. Nyköpings hospital hade, enligt den sista af motionären åberopade berättelsen, något billigare underhållskostnader än Malmö asyl. I Nyköping uppgick nemligen denna kostnad till 88,1 öre för dag, under det att den i Malmö belöpte sig till 94,5 öre. Afses från första klass, som ej finnes i Malmö, är nog Västena hospital fullt så billigt som Malmö asyl. Det är väl icke fullt riktigt att jemföra kostnaderna inom tvenne anstalter, af hvilka den ena har, men den andra icke har första klassen.»

Framställningen af sin egen uppfattning af frågan börjar utskottet med en erinran »derom att, såsom vid en jemförelse emellan den af herr Berg väckta motionen och den nu föreliggande framgår, dessa motioner skilja sig deruti att, under det att den i förra motionen ifrågasatta utredningen afsett att få utrönt behovet af ytterligare vårdanstalter för de sinnessjuke i allmänhet eller både hospital i egentlig mening och så kallade asylter, utredningen enligt den senare motionen skulle inskränka sig endast till behovet af nya *asylter* — en skilnad, som synts utskottet deste hellre böra här framhållas, som — utom det att, derest åt frågan redan under förra riksdagen gifvits den begränsning, som densamma

nu i herr Casparssons motion erhållit, resultatet må hända skulle hafva utfallit på annat och för motionärens syfte mera tillfredsställande sätt, än som blef händelsen — den utredning, som här ofvan förekommit, synes gifva vid handen att, om redan befintliga eller under anläggning varande hospital blefve upptagna uteslutande af sådana sinnessjuke, hvilka lämpligen böra utgöra föremål för kurativ behandling, inrättandet af ytterligare anstalter af sådan beskaffenhet åtminstone tills vidare icke är af behovet påkalladt».

Utskottet yttrar derefter vidare: »Att åter behovet af nya asylor för sinnessjuke i vårt land är fullt så stort, som af motionären uppgifves, tror sig utskottet med all sannolikhet kunna antaga. De af presterskapet verkställda räkningarna af sinnessjuke äro, såsom också i utskottsbetänkandet vid förra riksdagen framhölls, mycket ofullständiga och lemna således icke fullt tillförlitlig ledning för bedömandet af det verkliga antalet sinnessjuke. Enligt utskottets förmenande torde man komma sanningen temligen nära, om man antager, att i vårt land, liksom i Europa i allmänhet, 3—4 om icke 5 sinnessjuke belöpa på hvarje tusental invånare, dervid dock jemväl de idioter, som äro i behof af anstalts vård, medräknas. Med vår befolkning af i rundt tal 4,750,000, skulle vi alltså hafva minst 14,250 sinnessjuke. Af erfarenheten bestyrkes i alla händelser, att antalet sinnessjuke öfverallt befunnits större, ojemförligt större, när räkningen gjorts af sakkunnige än då, såsom hos oss, andra verkstält den. Ville staten bekosta en räkning genom fackman inom ett mindre, men ej allt för litet område, t. ex. ett af våra län, skulle man antagligen få se helt andra resultat än de hittills vunna. I förbigående må erinras, att naturligtvis alla sinnessjuke icke behöfva vård å anstalt, men i länder, der tillfälle till sådan vård i tillräcklig utsträckning finnes, visar det sig dock, att de mer och mer samlas i anstalterna. Stödjer man sig på erfarenheten i andra länder, t. ex. England, så kommer man till det resultat, att, äfven om 10,000 platser i våra hospital och asylor vore disponibla, dessa ändock icke blefve tillräckliga för emottagandet af alla sinnessjuke, som lämpligen böra vara föremål för anstalts vård. Enligt sista engelska »Blå boken» angående sinnessjuke, utgifven sommaren 1890, vårdades den 1 januari samma år 79,810 sinnessjuke å Englands offentliga och privata anstalter, under det att endast 6,257 funnos kvar i de enskilda hemmen, hos »slägtningar och andra». Denna sista siffra anses dock vara afgjort för liten. Englands befolkning angifves samtidigt — eller, noga räknadt, sex månader senare — hafva uppgått till 29,407,649. Skulle vi här i Sverige inom anstalter vårda proportionsvis lika många sjuke som engelsmännen,

uppginge antalet behöfliga platser till nära 13,000 i stället för de 10,000, som här ofvan antagits behöfva vård i anstalt. Och anstalt kan hos oss anses liktydig med offentlig sådan, ty vi sakna ju nästan alldeles privatanstalter.

Vårt land är således i mycket stort behof af ökade anstalter för sinnessjuke. Att det i synnerhet är för de obotliga, man behöfver bereda plats, och att våra hospital äro tillräckligt stora för de akuta botliga fallen är redan förut anmärkt. Också har det trängande behofvet af ökad vård för våra sinnessjuke ingalunda blifvit förbisedt af hospitalsöfverstyrelsen, som fast hellre flere gånger gjort framställningar till regeringen om nya och utvidgande af våra äldre vårdanstalter. Huru många »expektanter» för närvarande än må vara till intagning anmälda såväl hos hospitalsöfverstyrelsen som hos hospitalsdirektionerna — i Lund läser antalet uppgå till icke mindre än 60, de för asylvård anmälde oberäknadt — skulle desses antal dock antagligen vara vida större, om ej kännedomen om öfverfyllnaden vid våra hospital hindrade mången att försöka begära hospitalsvård för behöfvande sjuke. Kändt är också, att ofta olyckor inträffa i hemmen, emedan man der nödgas, i brist på utrymme vid vårdanstalterna, qvarhålla sjuke, som äro vådliga för både sig och andra.

Att det sålunda ådagalagda behofvet af nya asyler för sinnessjuke snarast möjligt bör afhjelpas, kräfves både af humanitära skäl samt af statens eget och kommunernas gemensamma intressen. Äfvenså håller utskottet före, att en fullständig plan för ordnandet af denna magtpåliggande angelägenhet bör uppgöras för att sätta Riksdagen i tillfälle att bedöma både det omfång, i hvilket inrättandet af nya asyler erfordras, samt tidsåtgången och kostnaden därför. Att jemväl rätta tidpunkten för uppgörandet af en sådan plan nu är inne, synes utskottet framgå af det kända förhållandet, att den med anledning af Riksdagens begäran i skrifvelsen den 22 maj 1873 för Riksdagen senast framlagda och af densamma godkända mera omfattande plan för anläggning af nya och utvidgning af gamla hospitalsbyggnader numera i det närmaste är genomförd, i det att nemligen endast fullbordandet af hospitalet i Piteå, hvilket dock inom två år härefter blifver färdigt, återstår. Att åter denna nya plan bör föregås af en utredning rörande antalet vårdbehöfvande sinnessjuke, faller af sig sjelf. Deremot synes det utskottet väl kunna ifrågasättas, huruvida, såsom motionären föreslagit, för åstadkommandet af en sådan utredning och uppgörandet af en derpå grundad plan till inrättandet af nya erforderliga asyler, tillsättandet af en särskild komité må finnas vara

oundgängligen nödvändigt. Visserligen eger det nemligen sin rättighet, att, såsom flera gånger framhållits, de af presterskapet meddelade uppgifter å sinnessjuka, såsom upprättade af icke sakkunniga personer, lida af mycken bristfällighet, men utskottet föreställer sig, att dessa bristfälligheter till stor del skulle kunna afhjelpas, om *dels* föreskrift lemnades derom, att de ifrågavarande uppgifterna skulle affattas i enlighet med bestämdt formulär af ungefär samma beskaffenhet, som enligt kongl. stadgan den 2 november 1883 finnes stadgad för sådana af presterskapet meddelade uppgifter, hvilka skola biläggas ansökningar om hospitalsvård, och *dels* vidare det uppdroges åt förste provinsialläkarna i länen att, hvar för sitt län, insamla och granska uppgifterna. Enligt utskottets förmenande skulle dessa uppgifter efter sålunda undergången bearbetning i förening med de ytterligare upplysningar, som af de hospitalsöfverstyrelsen underlydande myndigheter kunde lemnas, komma att bilda ett användbart material, på hvilket hospitalsöfverstyrelsen borde kunna grunda och regeringens pröfning underställa ett fullständigt förslag i ämnet, och såmedelst ifrågavarande angelägenhet komma att ordnas på ett tillfredsställande sätt, utan att ett tidsödande och kostsamt komitéarbete därför behöfde tagas i anspråk, lika litet som sådant ansågs påkalladt af Riksdagens ofvanberörda skrifvelse den 22 maj 1873, oaktadt den deraf föranledda och endast af serafimer-ordensgillet upprättade plan till nya hospitalsbyggnader var af vida större omfattning, än som nu synes behöfva ifrågakomma. Att hospitalsöfverstyrelsen vid pröfningen af alla de på frågan inverkan förhållanden jemväl kommer att taga i öfvervägande frågan, huruvida icke ett eller flera af våra nuvarande hospital lämpligen böra kunna användas till asyler och i stället nya mindre kuranstalter för de obotliga sinnessjuka inrättas, så att särskild framställning i sådant syfte icke behöfver göras, anser utskottet böra kunna förutsättas redan af det skäl att, efter hvad utskottet inhemtat, vidtagandet af en dylik anordning från sakkunnigt håll blifvit ifrågasatt.»

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemstälde utskottet, att herr *Casparssons* motion måtte på sådant sätt bifallas,

»att Första Kammarerna för sin del beslutar, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t, efter föregången erforderlig utredning, måtte så snart ske kan för Riksdagen framlägga förslag till ordnandet af nya asyler för sinnessjuka i den utsträckning, som af behovet påkallas.»

Vid föredragning den 22 sistlidne april i Första Kammaren blef denna hemställan af sagda kammare bifallen, hvarefter, jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, beslutet genom utdrag af protokollet delgifvits Andra Kammaren, som hänvisat ärendet till sitt fjerde tillfälliga utskott.

Vid pröfning af den nu föreliggande frågan har utskottet icke kunnat undgå att, i likhet med motionären och Första Kammarens tredje tillfälliga utskott, finna behovet i vårt land af nya anstalter för vård af sinnessjuke synnerligen stort och trängande. Att detta behof verkligen förefinnes, derom vittnar på det otvetydigaste sätt ej blott statistiken, så bristfällig den i detta hänseende än må vara, utan äfven den från så många håll sporda klagan deröfver, att plats vid de befintliga anstalterna icke kan beredas för det stora antal sinnessjuke, som anmälas till intagning, och hvilka i hög grad kräfva den vård, som endast å sådana anstalter kan på ett tillfredsställande sätt beredas dessa olyckliga. Likaledes delar utskottet till fullo den såväl i motionen som i öfrigt under frågans behandling vid denna och föregående riksdag från olika håll uttalade uppfattningen, att det, åtminstone för den närmaste framtiden, företrädesvis är *asylor*, d. v. s. anstalter för sådana sinnessjuke, om hvilkas förbättring föga eller ingen förhoppning finnes, som af behovet påkallas.

Om utskottet det oaktadt icke finner sig böra föreslå Andra Kammaren att biträda medkammarens beslut om en skrifvelse till Kongl. Maj:t, beror detta följaktligen icke derpå, att icke utskottet skulle anse det högst angeläget, att kraftiga åtgärder snarast möjligt vidtagas för att tillgodose det så tydligt ådagalagda behovet, utan derpå, att utskottet vid granskning af den i ärendet förebragta utredningen vunnit den öfvertygelsen, att såväl vederbörande myndigheters verksamhet i nu ifrågavarande rigtning, som äfven Riksdagens offervillighet varit så betydliga, att det verkligen synes kunna med skäl sättas i fråga, huruvida just nu ett starkare pådrifvande af verksamheten och anslagsbegärandet skulle vara ändamålsenligt, och detta med hänsyn ej blott till en sund ekonomis kraf utan äfven till sjelfva sakens eget intresse.

Med afseende härå tillåter sig utskottet erinra, att, såsom framgår af den utredning, som Andra Kammarens första tillfälliga utskott vid senaste riksdag meddelade i sitt med anledning af herr *G. Bergs*

motion afgifna utlåtande, från och med år 1874 till och med år 1890 af Riksdagen beviljats till byggande af nya och tillbyggnader vid äldre hospital och asylers tillsammans icke mindre än 6,060,729 kronor, hvartill komma under innevarande år anvisade 323,000 kronor, hvilket gör en totalsumma under de senaste 18 åren af 6,383,729 kronor eller i medeltal omkring 355,000 kronor om året. Inom denna månad blir den stora, för en kostnad af 1,182,000 kronor nyuppförda asylens vid Lund med 684 sjukplatser, färdig att tagas i bruk, under byggnad är ett hospital med asyl vid Piteå och dessutom äro nya hus under uppförande vid Vadstena hospital. Detta torde vara tillräckligt för att visa, att hos vederbörande intresset och verksamheten för denna angelägenhet fortfarande äro mycket lifliga.

Då det emellertid möjligen skulle kunna förefalla en eller annan, som om Riksdagen redan nu borde hafva fått mottaga framställning om ytterligare anslag till nya storartade anstalter af ifrågavarande slag, anser sig utskottet böra fästa uppmärksamheten på en omständighet rörande denna sak, som under debatten härom i Första Kammaren påpekades af chefen för hospitalsstyrelsen, generaldirektören *Almén*, mot hvars sakkunskap på detta område någon invändning väl icke lär kunna göras. Efter att hafva rättat åtskilliga i motionen förekommande misstag med hänsyn till den relativa sjukvårdskostnaden vid hospital och asyl och särskildt påvisat, hurusom en större besparing vid dessa senare blir väsentligen beroende af, i hvad mån de erhålla en betydligare storlek och ett större antal sjukplatser samt kunna ställas i samband med förut befintliga hospital, meddelar han i sitt anförande till Första Kammarens protokoll den 22 sistlidne april, att åtskilliga nödvändiga förberedande åtgärder redan äro viktiga i ändamål att möjliggöra anläggningen af en mycket stor asyl i samband med hospitalet vid Upsala, äfvensom att den hufvudsakliga orsaken, hvarför han icke tilltrött sig kunna redan nu tillstyrka någon framställning till Riksdagen om anslag till denna anstalt, är den, att man ansett sig böra afvakta inhemtandet af någon erfarenhet om ändamålsenligheten af eller möjligen befintliga brister hos den nu färdiga stora asylens vid Lund, innan man skrede till anläggningen af en ny dylik storartad och kostbar anstalt — ett tillvägagående, som utskottet för sin del måste erkänna vara fullt riktigt.

Vid sådant förhållande, *då* någon anledning icke finnes att antaga, det icke Kongl. Maj:t fortfarande skulle med lika lifligt intresse som hittills verka för förbättring i sjukvården för de sinnessjuke, och *då* således en framställning från Riksdagen i nu ifrågavarande syfte icke

synes vara behöflig eller af förhållandena särskildt påkallad, finner sig utskottet, på grund af ofvan angifva skäl och med åberopande i öfrigt af hvad Andra Kammarens första tillfälliga utskott vid sistlidna års riksdag anført i sitt af kammaren godkända utlåtande öfver herr *G. Bergs* motion, böra hemställa,

att Andra Kammarerna icke måtte biträda Första Kammarens ifrågavarande beslut.

Stockholm den 8 maj 1891.

På utskottets vägnar:

G. BRUZELIUS.
